

LAMINATAS IR JO GIMINIŠKI ŽODŽIAI BENDRINĖS LIETUVIŲ KALBOS ŽODYNE

ESMINIAI ŽODŽIAI: žodynas, leksema, semantinė struktūra, žodyninis straipsnis, filiacija, poreikšmis.

ANOTACIJA

Sprendžiant iš vartosenos internete, *laminatas* ir jo bendrašakniai žodžiai *laminuoti*, *laminavimas*, *laminuotas*, *-a* bei kiti ne tik kaip terminai dažnai vartojami tam tikrų sričių (statybos ir remonto, medienos apdirbimo, tekstilės, odontologijos, kosmetologijos) tekstuose – jų gausu ir bendrojoje kasdienėje vartosenoje. Nors dauguma šių žodžių nėra naujažodžiai (jau praeito amžiaus paskutiniais dešimtmečiais kai kuriuos teikė lietuviški tarptautinių žodžių žodynai, įvairios enciklopedijos), bendruosiuose lietuvių kalbos žodynuose *laminatas* ir *laminuoti* pasirodė vos prieš metus – 2021 m. išėjusiame aštuntajame *Dabartinės lietuvių kalbos žodyno* leidime. Straipsnyje aptariama leksikografijos šaltinių ir vartosenos lietuvių kalboje tyrimų pagrindu suformuota semantinė *laminatas*, *laminuoti* ir kitų šio lizdo žodžių struktūra, morfologinės charakteristikos ir pristatomas jų pateikimas *Bendrinės lietuvių kalbos žodyne*.

ABSTRACT

Judging by the usage on the Internet, *laminatas* ‘laminated’ and its cognates *laminuoti* ‘to laminate’, *laminavimas* ‘lamination’, *laminuotas*, *-a* ‘laminated’, etc. not only are frequently used as terms in the texts of certain fields (construction and repair, wood processing, textiles, aesthetic *dentistry*, cosmetology) but are also abundantly used in general everyday usage. Although most of them are not neologisms (in the last decades of the last century, some of them were provided by Lithuanian dictionaries of international words and various encyclopedias), the words *laminatas* and *laminuoti* appeared in the general dictionaries of the Lithuanian language just a year ago – in the 8th edition of the *Dictionary of the Modern Lithuanian Language* (*Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, 2021). The article discusses the semantic structure of *laminatas*, *laminuoti*, and other words of this family, based on research on the lexico-

graphic sources and their usage in the Lithuanian language, as well as the morphological characteristics of some of them. As a result of this research, the dictionary entries of mentioned words in the *Dictionary of the Standard Lithuanian Language* (*Bendrinės lietuvių kalbos žodynas*) are presented.

IVADAS

Bendrinės lietuvių kalbos žodynas (BLKŽ) – plačiai visuomenei skirtas norminamasis leidinys, kuriame teikiama dabartiniu laikotarpiu funkcionuojanti leksika, parodoma taisyklinga bendrinės kalbos žodžių vartoseną. Jis rengiamas „atsižvelgiant į nuolat kintančią kalbos padėtį, naujus žinių visuomenės ir prestižinės kalbos vartojimo poreikius, į naujausius bendrinės kalbos tyrimo, norminimo rezultatus, paskelbtą ar kitaip pareikštą kitų žodynų bei rengiamų šio žodyno tekstų kritiką“¹. Taigi, skaitytojas BLKŽ turi rasti ir aktualią pakankamai dažnai vartojamą kitur dar nefiksuotą leksiką. *Lamin-* šaknies žodžiai (*laminatas*, *laminuoti* ir kt.) bendruosiuose lietuvių kalbos žodynuose iki šiol nebuvo teikiami arba teikti, šių dienų akimis žvelgiant, ne itin tiksliai semantikos ir vartosenos atžvilgiu (plačiau žr. 1.5 sk.).

Atlikto tyrimo aktualumą sudaro poreikis reaguojant į vartosenos pokyčius (minėtų giminiškų žodžių plitimą, dažnumą, semantikos, darybos pokyčius ir kt.) tiksliau ir išsamiau šaknies *lamin-* žodžius pateikti BLKŽ. Tyrimo objektas – skolinys *laminatas* ir jo darybos lizdo žodžiai *laminuoti*, *laminavimas*, *laminuotas*, *-a*, *laminatė*. Tyrimo tikslas – išnagrinėti šiuos žodžius semantiškai, morfologiškai, darybiškai ir sukurti jų leksikografinius straipsnius. Tikslui pasiekti reikia palyginti šių žodžių pateikimą lietuvių ir kitų kalbų leksikografiniuose šaltiniuose bei duomenų bazėse, ištirti jų vartoseną ir šios dažnį internete, išsiaiškinti semantinius ir darybinius šių žodžių ryšius, ištirti jų semantinę struktūrą ir atlikti filiaciją², taip pat suformuluoti leksinių reiškinių apibrėžtis. Sprendžiant šiuos uždavinius, tyrimo metu naudotos semantinė ir žodžių darybos analizės, analitinis, aprašomasis, lyginamasis ir skaičiavimo metodai.

¹ <https://ekalba.lt/bendrinės-lietuvių-kalbos-žodynas/apie/BLK%C5%BD%20Bendros%C5%BEinos%20apie%20%C5%BEodyn%C4%85> (žiūrėta 2022 m. spalio 15 d.).

² Filiacija – leksikografinio žodžio struktūros skaidymas. Svarbu nustatyti, kiek reiškinių turi antraštinis žodyninio straipsnio žodis, kaip jos tarpusavyje susijusios ir kaip turi būti išdėstytos straipsnyje, kaip turi būti pažymėta jų specifika (Jakaitienė 2005: 90–91).

Šalia pagrindinio tikslo keltas ir šalutinis. Norėta praverti BLKŽ kūrybinės virtuvės duris ir parodyti žodyninio straipsnio atsiradimo scenarijų – vieną iš galimų, nes kiekviena leksema turi savo ypatybių, priklausomai nuo kurių žodynininko darbų eiga, eilės tvarka ir apimtis skiriasi³.

Toliau straipsnyje apžvelgiamas žodžio *laminatas* ir keleto kitų tos pačios šaknies žodžių pateikimas įvairiuose leksikografiniuose ir terminografiniuose šaltiniuose (žodynuose, enciklopedijose, duomenų bazėse), vartoseną interneto šaltiniuose⁴, aptariamą iškilę filiacijos bei morfologinio pobūdžio klausimai. Pabaigoje apibendrinant tyrimo rezultatus pateikiami sukurti išnagrinėtų žodžių žodyniniai straipsniai.

1. LAMIN- ŠAKNIES ŽODŽIAI LEKSIKOGRAFINIUOSE IR TERMINOGRAFINIUOSE ŠALTINIUOSE

1.1. Enciklopedijos

Žiūrėtose lietuviškose bendrosiose enciklopedijose pateikiami du iš aptariamųjų žodžių – *laminatas* ir *laminavimas*, vienoje iš jų – *Tarybų Lietuvos enciklopedijoje* (TLE) – abi sąvokos paaiškintos viename straipsnyje (žr. 1 lentelę). Iš jos matyti, kaip kito šių sąvokų samprata nuo 1980 iki 2007 m. Vėliausiai pasirodžiusioje *Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje* (VLE) skiriamos dvi *laminatas* ir trys *laminavimas* leksemos, aiškiau atskiriamas medienos, tekstilės ir popieriaus laminavimas, kaip laminato panaudojimo galimybė paminima ir grindų dangos gamyba – su šios srities laminatais dabartinė plačioji visuomenė, sprendžiant iš aptariamųjų žodžių vartosenos internete, dabar susiduria bene daugiausia⁵.

³ Tarkim, kitokio scenarijaus pavyzdys galėtų būti žodžio *kontuzija* atvejis, apie kurį BLKŽ vyriausioji redaktorė Danutė Liutkevičienė skaitė pranešimą IV leksikografų dirbtuvėse, vykusiose Lietuvių kalbos institute 2022 m. gegužės 11 d. Jame aptarta situacija, kai įvairūs šaltiniai apie aiškinamąją realiją teikia prieštaringą informaciją (pateikta pavyzdžių iš 20 šaltinių, tarp jų ir kitų kalbų žodynų), atkreiptas dėmesys į įvairuojančią rašybą: *kontuzija* ir *kontūzija* (plačiau žr. Murmulaitytė 2022: 27–28).

⁴ Interneto šaltiniai 2022 m. birželio–lapkričio mėn. naršyti *Google* paieškos sistema.

⁵ VLEe žodžių *laminatas* ir *laminavimas* straipsniai analogiškai pateiktiems popieriniame šios enciklopedijos variante, išskyrus neesmines teksto korektūras (vietoje santrumpų *spec.*, *kt.*, *b-vė* ir pan. vartojami nesutrumpinti žodžiai).

1 LENTELĖ. *Lamin-* šaknies žodžiai lietuviškose bendrosiose enciklopedijose

Žodis	Apibrėžtis	Šaltinis
<i>laminatas</i>	daugiasluoksnė lakštinė medžiaga iš sintetinėmis dervomis įmirkyto ir išdžiovinto popieriaus ar audinio. Dervos sudaro 50–70 % sauso r masės. Dažniausiai įmirkoma melamino formaldehidinėmis, kartais poliesterinėmis dervomis. Laminatais apdailinami medienos medžiagų paviršiai (↑ <i>Laminavimas</i>), jie naudojami sport. laivų korpusams, sklaidytuvams, radijo ir elektronikos prietaisų spausdintinių schemų pagrindams.	LTE VI (1980)
<i>laminavimas</i>	medienos medžiagų ar gaminių dailinimas ↑ <i>laminatais</i> . Laminuotas paviršius būna blizgantis arba matinis, atsparus šviesai, chem. poveikiams, kietesnis ir stipresnis už kitomis medžiagomis apdailintą. Dažniausiai laminuojamos medienos drožlių arba plaušų plokštės, kurių tūrio masė > 720 kg/m ³ . Jos laminuojamos karštuose 140–180 °C t-ros ir 1,5–2,5 MPa slėgio presuose, kad laminatas prisiklijuotų prie dailinamo paviršiaus ir polimeriuotųsi ar polikondensuotųsi jame esančios dervos. Lietuvoje laminuotas medienos drožlių plokštės nuo 1976 gamina Kazlų Rūdos bandomasis medienos dirbinių kombinatas.	
<i>laminavimas</i>	medienos medžiagų ar gaminių dengimas laminatu (daugiasluoksne lakštine medžiaga iš sintetinėmis dervomis įmirkyto ir išdžiovinto popieriaus ar audinio). Lietuvoje laminuotas medienos drožlių plokštės nuo 1976 gamina Kazlų Rūdos bandomasis medienos dirbinių kombinatas; 1984 pagaminta 1,9 mln. m ² .	TLE II (1986)
<i>laminatas</i>	1. Sluoksninė lakštinė medžiaga iš sintetinėmis dervomis įmirkyto ir išdžiovinto popieriaus, medienos plaušų, stiklo pluošto ar audinio. Dažniausiai įmirkoma alkidinėmis, rečiau poliesterinėmis ar kt. dervomis, kurios sudaro 50–70 % sausos laminato masės. Tinka medienos medžiagų ar gaminių paviršiams apdailinti. Naudojamas sklaidytuvams, sportinių laivų korpusams, grindų dangai, spausdintinėms plokštėms gaminti. 2. Sluoksninis gaminys iš suklijuotų ar patvariai polimerine plėvele sujungtų audinio, mezginio arba neaustinės medžiagos sluoksnių.	VLE VII (2007)

Žodis	Apibrėžtis	Šaltinis
<i>lamina- vimas</i>	1. Medienos medžiagų ar gaminių apdailinimas ↑<i>lamina- tais</i> 1. Dažn. laminuojamos medienos plokštės, fanera. Laminuojama karštuju (140–180 °C t-roje) būdu sle- giant (1,5–9 MPa) presuose. Laminatas prisiklijuoja prie dailinamo paviršiaus polimerizuojantis dervoms. Lami- nuotas paviršius būna blizgus arba matinis, atsparus švie- sai, mechaniniam poveikiui, kietesnis ir stipresnis negu apdailintas kitomis medžiagomis. Lietuvoje laminuotas medienos drožlių plokštės nuo 1976 gamina Kazlų Rū- dos medienos kombinatas (nuo 1995 uždaroji akcinė b-vė <i>Girių bizonas</i>). 2. Sluoksninio gaminio (↑<i>laminato</i> 2) gamyba leidžiant tekstilės medžiagų sluoksnių paketą tarp karštų velenų (kalandro). Gaminys suspaudžiamas ir suklijuojamas ar sujungiamas polimerine plėvele. Laminavimu gerinamos medžiagos šiluminės savybės, gaunamos neperšlampa- mos, standžios medžiagos, kurios naudojamos lengviems viršutiniams drabužiams šiltinti. 3. Knygos aplanko, viršelio, atviruko, dokumento ar kt. atvaizdo dengimas plona skaidria plėvele. Laminuojama spec. mašinomis plėvelę klijuojant (klijais dengtas atspau- das su plėvele leidžiamas tarp karštų kalandro velenų, ku- rie ją prispaudžia prie atspaudų) ir prilydant (prie atspau- do karštais velenais prispaudžiama infraraudonąja spindu- liuote pašildyta ir pradėjusi lydytis termoplastinė plėvelė). Suteikia atspaudui veidrodinį blizgesį, tvirtumo, pagyvina spalvas, saugo nuo aplinkos poveikio, mechaninio pažeidi- mo, klastojimo. Naudojamos lavsaninės, acetatinės, poli- etileninės, poliamidinės ir kitokios sintetinės plėvelės.	VLE VII (2007)

1.2. Terminų žodynai

Lietuvos Respublikos terminų banko (TB) duomenimis (žiūrėta 2022 m. rugsėjo 19 d.), *laminatas*, *laminuotas*, *-a* ir *laminavimas* fiksuoti keturiuose terminų žodynuose ir trijuose standartuose (žr. 2 lentelę). Šie žodžiai ir junginiai su jais yra tekstilės (aprangos), medienos apdirbimo pramonės, chemijos sričių terminai.

2 LENTELĖ. *Lamin-* šaknies terminai *Lietuvos Respublikos terminų banke*

Terminas	Sritis	Apibrėžtis	Šaltinis
<i>laminatas</i>	tekstilės pramonė	Laminavimo proceso produktas: sluoksninis gaminyš iš patvariai su plėvele sujungto audinio, mezginio arba neaustinės medžiagos.	ATTŽ
<i>laminatas</i>	apranga	Aprangos ar kt. gaminių medžiaga, pvz., oda, audinys ar kt., kurios paviršius dengtas kitokia, plonesne, vieno ar kelių sluoksnių medžiaga, savybėms įvairinti ar pagerinti. Kilmė: lot. <i>lamina</i> – plokštelė, juostelė.	AATŽ
<i>laminatas</i>	chemija	Dvisluoksnis ar daugiasluoksnis lakštinis kompozitas.	ChTAŽ
<i>laminatas</i>	standartizacija ir metrologija	Gaminys, sudarytas iš dviejų ar daugiau medžiagos sluoksnių, pvz., iš poliuretano putplasčio ir poliesterio plėvelės.	LST EN 12481:2004
<i>popieriaus laminatas</i>	standartizacija ir metrologija	Popierius, kuris yra padengtas arba suklijuotas su viena arba keliomis kitomis medžiagomis, pvz., polietileno plėvele arba aliuminio folija.	LST EN 415-1:2004+A1:2009*
<i>laminatai</i>	medienos pramonė	Sluoksniuotos klijuotosios medienos medžiagos, pavyzdžiui, iš lentų suklijuotos sijos, iš siaurų (7 mm ir mažiau) tašelių ir lukšto ar kt. suklijuotos plokštės; sluoksniuotos šildant presuotos medžiagos, pavyzdžiui, getinaksas, tekstolitas, dekoratyvinis popieriaus plastikas ir kt.	AMTŽ

* LST EN 415-1:2004+A1:2009 *Pakavimo mašinų sauga. 1 dalis. Pakavimo mašinų ir susijusios įrangos terminija ir klasifikacija* (negalioja) (<http://terminai.vlkk.lt/paieska?search=popieriaus+laminatas&limit=15>; žiūrėta 2022 m. rugsėjo 19 d.).

Terminas	Sritis	Apibrėžtis	Šaltinis
<i>lamina- vimas</i>	tekstilės pramonė	Laminato sudarymas. Laminuojama suklijuojant medžiagas tarpusavyje terminio kalandravimo būdu, klijais ir kt. Laminuojant siekiama pagerinti medžiagų šiluminės savybės, padaryti jas neperšlampamas, sustandinti ar kt.	ATTŽ
<i>lamina- vimas</i>	apanga	Plokščios medžiagos (odos, audinio, mežginio ir pan.) paviršiaus dengimas klijavimo ar terminio kalandravimo būdu skaidria ar kitokia, džn. polimerine, plėvele, norint gerinti jos šiluminės, izoliacines, estetineis ir kt. savybes.	AATŽ
<i>lamina- vimas</i>	chemija	Apdaila laminatu ar polimerine plėvele.	ChTAŽ
<i>lamina- vimas</i>	standartizacija ir metrologija	Permatomos medžiagos prilipinimas prie vieno ar abiejų popieriaus lakšto paviršių, siekiant jį sutvirtinti ir apsaugoti nuo pažeidimų.	LST ISO 5127:2008
<i>lamina- vimas tirpikliu</i>	standartizacija ir metrologija	Laminavimas, kai medžiagos sulimpa dėl cheminio poveikio. Pastaba: Dažnai laminuojama celiuliozės acetato plėvelę paveikiant tirpikliu – acetonu.	LST ISO 5127:2008
<i>terminis lamina- vimas</i>	standartizacija ir metrologija	Laminavimas, kai medžiagos sulipinamos kaitinant ir slegiant.	LST ISO 5127:2008
<i>laminavi- mo mašina</i>	tekstilės pramonė	Įrenginys laminatams gaminti.	ATTŽ
<i>laminuota oda</i>	apanga	Dubliuota oda, iš valkečio pusės padengta plona polimerine apsaugine plėvele.	AATŽ
<i>laminuota plokštė</i>	medienos pramonė	Vidminė sluoksniuotoji mediena, kurios vidmė pagaminta iš ne storesnių kaip 7 mm kraštais išdėstytų lukštintojo lukšto juostelių, kurios gali būti suklijuotos arba nesuklijuotos.	AMTŽ

1.3. Tarptautinių žodžių žodynai

Visuose keturiuose žiūrėtuose lietuviškuose tarptautinių žodžių žodynuose (TŽŽ 1985, 2000, 2001, 2013) pateikiami trys aptariamojo žodžių lizdo žodžiai – *laminatas*, *laminuoti* ir *laminatorius*. Visur jie aiškinami iš esmės vienodai, gal tik *laminuoti* apibrėžtis naujausiame iš šių žodynų (TŽŽ 2013) yra reikšmingai patikslinta (plg. 1 pav.).

laminātas

- daugiasluoksnė lakštinė medžiaga iš sintet. dervomis įmirkyto ir išdžiovinto popieriaus arba audinio (TŽŽ 1985, 2001, 2013);
- daugiasluoksnė lakštinė medžiaga iš sintetinėmis dervomis įmirkyto ir išdžiovinto popieriaus arba audinio (TŽŽ 2000)

laminuoti

- apdailinti medienos medžiagas arba gaminius laminatais (TŽŽ 1985, 2001); apdailinti medienos medžiagas arba gaminius laminatu ar polimerine plėvele (TŽŽ 2013);
- apdailinti medžio gaminius ar medieną laminatais (TŽŽ 2000)

laminātorius

- įtaisas standžiam popieriui arba kartonui leisti tarp velenų, kad būtų tankesnis ir labiau blizgėtų (TŽŽ 1985, 2001, 2013);
- įtaisas standžiam popieriui arba kartonui leisti tarp velenų, kad būtų tankesnis ir blizgėtų (TŽŽ 2000)

1 PAV. *Laminatas* lizdo žodžiai lietuviškuose tarptautinių žodžių žodynuose

1.4. Užsienio kalbų leksikografiniai šaltiniai

Atliekant tyrimą taip pat buvo gilinamasi į aptariamosios leksikos pateiktą užsienio kalbų – anglų, latvių, rusų – lingvistiniuose žodynuose ir enciklopedijose (AHDEL, CCALD, CED, MD, MWD, OALD, OED, WMWD; LEV, LPE, PLSV, SV; NSIS, NSZ ir kt.), tačiau tos darbo dalies aprašymas galėtų būti atskiros publikacijos tema ir išsamišs šių šaltinių apžvalgos bei analizės, siekiant pernelyg neišplėsti šio straipsnio apimties, čia atsisakyta. Labai apibendrintai pasakytina tik tiek, kad šių leksikografijos šaltinių duomenys itin pravertė aiškinantis laminato ir laminavimo procedūros sąvokas, atliekant nagrinėjamų leksemų filiacijas ir kuriant žodžių bei jų poreikšmių

apibrėžtis. Pastebėtina, kad neleksikografiniuose latvių ir rusų kalbų šaltiniuose (tai įvairūs specialūs atitinkamų sričių tekstai internete) neretai, kaip ir lietuvių kalboje, šios sąvokos aiškinamos daug suprantamiau nei nuo vartosenos jau kiek atsilikusiųose žiūrėtuose žodynuose ir enciklopedijose. Anglų kalbos žodynuose fiksuota ir tokių leksemų, kurios kitoms minėtoms kalboms, regis, nebūdingos, pvz., veiksmažodis *lamine* (liet. *laminuoti*) reikšmėmis ‘to split or be split into thin sheets’ (CED); ‘to separate into laminae’; ‘to split into laminae’ (WNWD); ‘to separate into laminae’; ‘to divide into laminae’ (MWD), ‘to divide into thin layers’; ‘to split into thin layers or sheets’ (AHD) (liet. ‘pa(si)dalinti į (plonus) sluoksnius, atskirti ar būti atskirtam sluoksniais’); daiktavardis *lamine* reikšme ‘the blade is suitable for cutting plastics or laminates’ (liet. ‘peilis plastikui ar laminatui pjauti’) (OALD) ir kt.

1.5. Aiškinamieji lietuvių kalbos žodynai

1.5.1. *Lietuvių kalbos žodynas*

Lietuvių kalbos žodynas (LKŽ) „yra baigtinis XVI–XX a. lietuvių kalbos leksikos šaltinis. Naujais kalbos faktais jis nebepildomas ir neatnaujinamas“ – skelbiama Lietuvių kalbos išteklį informacinėje sistemoje *E. kalba*⁶. Popierinis LKŽ baigtas leisti 2002 m., 7-asis tomas (*L–mėlti*) išėjo 1966 m. Tuo metu, XIX a. septintajame dešimtmetyje, *laminavimas* ir kiti aptariamieji žodžiai, jei ir buvo, tai, matyt, pernelyg siaurai vartojami, kad reikėtų juos pateikti didžiajame žodyne (bent jau Lietuvoje laminuoti baldai, dokumentai ir dantys tikrai nebuvo kasdienė realija, taigi, ir žodžiai jiems pavadinti ar apibūdinti taip pat nebuvo įprasti kasdienėje vartosenoje). Tačiau LKŽ Papildymų kartotekoje⁷ (LKŽ PpK) yra viena veiksmažodžio *laminuoti* abstrakto (veiksmažodžio pavadinimo) *laminavimas* kortelė, kurioje pateikiamas vartosenos pavyzdys dar iš XX a. aštuntojo dešimtmečio spausdintinės žiniasklaidos: *Iš visų medienos drožlių plokščių apdailos būdų plačiausiai taikomas laminavimas (sluoksniavimas)* (Mokslas ir technika, 1976, 12, 56).

⁶ <https://ekalba.lt/lietuviu-kalbos-zodynas> (žiūrėta 2022 m. rugsėjo 26 d.).

⁷ Rengiant pataisyto LKŽ elektroninę versiją (2005 m.), kaip nauji antraštiniai žodžiai išskirti tik tie žodžiai, kurie anksčiau buvo pavartoti iliustraciniuose vartosenos pavyzdžiuose, bet per klaidą nebuvo išskirti kaip antraštiniai. Kiti nauji žodžiai iš LKŽ PpK neįtraukti (<https://ekalba.lt/lietuviu-kalbos-zodynas/apie/LK%C5%BDe%20Bendros%20C5%BEinios%20apie%20C5%BEodyn%C4%85>; žiūrėta 2022 m. rugsėjo 26 d.).

1.5.2. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*

2012 m. išėjęs 7-asis *Dabartinės lietuvių kalbos žodyno* leidimas (DLKŽ₇; atnaujinta versija – 2017 m.) turėjo naujų žodžių iš rengiamo BLKŽ priedą, o 8-ajame popieriniame leidime, išėjusiame 2021 m., šis priedas papildytas dar dviem šimtais naujažodžių straipsnių⁸, tarp kurių įtraukti ir šie du:

laminātas *dk.* (2) 1. daugiasluoksnė lakštinė medžiaga, naudojama paviršiams padengti. 2. neišimami dantų protezai, kurie dengia dantų priekinį paviršių;
lamin||**uoti**, ~*uoja*, ~*avo vksm.* apdailinti medžiagas, gaminius laminatu (1 r.) ar polimerine plėvele.

Kol kas DLKŽ yra vienintelis baigtas rengti norminamasis bendrinės lietuvių kalbos žodynas. Kadangi tokio veikalo poreikis yra didelis ir nuolatinis, jis kas keleri metai perleidžiamas, kai kuriais aspektais (norminimo, kirčiavimo, vietovardžių pateikimo ir kt.) atnaujinant, patikslinant, papildant esamus duomenis⁹, tačiau naujoji leksika šiame žodyne nėra atspindima reikiamu mastu¹⁰. Siekiant bent iš dalies atnaujinti DLKŽ antraštinę, kad jo duomenys labai smarkiai neatsiliktų nuo realios vartosenos, sumanyta teikti minėtus naujažodžių priedus. Tačiau duomenys jiems imami iš kito, dar nebaigto kurti norminamojo bendrinės kalbos žodyno – BLKŽ. Šiedu leksikografijos šaltiniai iš esmės skiriasi metodologija, apimtimi ir kt. Vienas pagrindinių skirtumų yra tas, kad BLKŽ nuolatos atnaujinamas – taisomi pastebėti netikslumai, korektūros klaidos, reaguojama į normos pokyčius, vartosenos naujoves ir pan. Todėl tas pats žodyninis straipsnis po kurio laiko gali būti kitoks¹¹. Taip atsitiko ir su aptariamaisiais *laminatas* lizdo žodžiais. Į DLKŽ₈ pateko pirminiai dviejų žodyninių straipsnių variantai, kurie BLKŽ buvo parengti dar iki vėlesnio galutinio redagavimo. Kuriant BLKŽ toliau ir iš esmės susitelkus ties L raidės korpuso redagavimu, nuodugniau įsigilinus į šių terminų (be kita ko, labiau nusistovėjusią) kasdienę vartoseną, pasidarė aišku, kad jų pateikimas turėtų būti gerokai išsamesnis ir tikslesnis.

⁸ Rengiant elektroninį DLKŽ₈ variantą (DLKŽ_{se}; 2021 m.), priedo žodžiai įtraukti į pagrindinį žodyno korpusą, tad antraštyne juos galima rasti pagal abėcėlę.

⁹ DLKŽ leidimų istoriją ir skirtumus žr. <https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas/apie/D%C5%BD%20apie%20%C5%BEodyn%C4%85> (žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.).

¹⁰ Apie naujažodžių pateikimo skirtumus naujažodžių ir bendrinės kalbos leksikografiniuose šaltiniuose, naujažodžių įtraukimą į BLKŽ žr. Murmulaitytė 2016.

¹¹ Dėl to, kaip ir minint kiekvieną elektroninį šaltinį, pasinaudojus BLKŽ svarbu nurodyti žiūrėjimo datą (<https://ekalba.lt/bendrinės-lietuviu-kalbos-zodynas/apie/BLK%C5%BD%20Bibliografinis%20apra%C5%A1as>; žiūrėta 2022 m. rugsėjo 26 d.).

1.6. Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas

Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne (ND) iš *lamin-* šaknies žodžių pateiktas tik *laminatė*. Žodžiai *laminatas*, *laminuoti*, *laminavimas* jau buvo fiksuoti viename iš atraminių ND šaltinių – 2001 m. išleistame TŽŽ, daiktavardžio *laminavimas* kortelių, kaip minėta, taip pat yra LKŽ PpK, tad šie žodžiai pagal ND taikomą duomenų atrankos metodiką nelaikomi naujažodžiais. Apie žodį *laminatė* pasakyta, kad tai 2-osios kirčiuotės daiktavardis, skolinys (iš anglų k. *lamine*), formos variantas: *laminatas*. Reikšmė – ‘estetiniam dantų plombavimui naudojama prilipdoma plokštelė, keičianti danties formą’. Vartojimo sritis – medicina (sveikata). Žodis nekodifikuotas, varianto statusas nenustatytas. Vartosenos pavyzdžiai iš 2009–2015 m. internetinės ir spausdintinės žiniasklaidos, elektroninės komunikacijos, įvairios interneto informacijos tekstų. Ta pačia reikšme užfiksuotas ir skolinys *venyras* (formos variantas *viniras*, iš anglų k. *veneer*). Naujažodis *laminatė* ND pateiktas 2015 m. rugpjūčio 11 d., informacija atnaujinta 2022 m. gegužės 3 d.¹²

2. LAMIN- ŠAKNIES ŽODŽIAI DABARTINĖS LIETUVIŲ KALBOS TEKSTYNE IR VARTOSENĄ INTERNETE

Dabartinės lietuvių kalbos tekстыne (DLKT, kurtas 1998–2013 m.) fiksuota aštuonių *lamin-* šaknies žodžių – *laminatas*, *laminatė*, *laminatorius*, *laminavimas*, *laminuoti*, *laminuotas*, *-a*, *nelaminuotas*, *-a*, *įlaminuotas*, *-a* – vartoseną (jos statistiką žr. 3 lentelėje).

Matyti, kad dažniausiai vartojamas būdvardis / dalyvis *laminuotas*, *-a* (dėl leksemos kalbos dalies žr. 4 sk.). Šiuo aspektu gerokai atsilieka daiktavardžiai *laminavimas* ir *laminatas* bei veiksmažodis *laminuoti*, o kitų šios šaknies žodžių fiksuoti tik pavieniai pavartojimo atvejai. Aptariamųjų žodžių galima rasti visose tekstyno dalyse, daugiausia publicistikoje, dar administracinėje literatūroje. Panagrinėjus šaltinių datas paaiškėjo, kad jų chronologija apima 1990–2008 m. (įskaitytinai). Bene seniausias DLKT fiksuotas šaknies *lamin-* žodžio pavartojimo atvejis yra iš 1990 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės dokumentų: *Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputato pažymėjimas yra 75x110 mm dydžio kortelė, laminuota plėvele*¹³. Apskritai visi žodžio *laminuotas*, *-a* pavyzdžiai, fiksuoti administracinėje literatūroje, yra iš XX a. tekstų.

¹² <https://ekalba.lt/naujazodziai/laminat%C4%97?paieska=laminat%C4%97&i=3567304e-93a8-461a-a6f7-0901dc36e319> (žiūrėta 2022 m. birželio 16 d.).

¹³ DLKT ir įvairūs interneto šaltiniai žiūrėti 2022 m. birželio–spalio mėn. Cituojamų vartosenos pavyzdžių kalba, rašyba ir skyryba čia ir toliau straipsnyje netaisoma.

3 LENTELĖ. *Lamin-* šaknies žodžių pavartojimo atvejai *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne*

Žodis	Formos	Tekstyno dalys*					Iš viso
		G	N	A	P	S	
<i>laminatas</i>	6	3	4	2	19	0	28
<i>laminatė</i>	1				1		1
<i>laminatorius</i>	2				2		2
<i>laminavimas</i>	4			4	28		32
<i>laminuoti</i>	8	0	1	6	9	0	16
<i>laminuotas, -a</i>	18	6	11	25	104	1	147
<i>nelaminuotas, -a</i>	2			4			2
<i>įlaminuotas, -a</i>	2	1			1		2
Iš viso formų	43						
Iš viso pavartojimo atvejų		10	16	41	164	1	232

* Sutartinis tekstyno dalių žymėjimas: G – grožinė literatūra, N – negrožinė literatūra, A – administracinė literatūra, P – publicistika, S – sakytinė kalba.

4 LENTELĖ. *Lamin-* šaknies žodžių formos *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne*

Žodis	Formos
<i>laminatas</i>	<i>laminato, laminatą, laminatu, laminatai, laminatais</i>
<i>laminatė</i>	<i>laminatė</i>
<i>laminatorius</i>	<i>laminatorius, laminatorių</i>
<i>laminavimas</i>	<i>laminavimas, laminavimo, laminavimui, laminavimą</i>
<i>laminuoti</i>	<i>laminuoti, laminuoja, laminuojame; laminuojamas, laminuojama, laminuojami, laminuojamos; laminuojant</i>
<i>laminuotas, -a*</i>	<i>laminuota, laminuotą, laminuotas, laminuoti, laminuotiems, laminuoto, laminuotoje, laminuotoms, laminuotos, laminuo- tu, laminuotų, laminuotus; laminuotąjį, laminuotąsias, laminuotieji, laminuotojo, lami- nuotųjų, laminuotuoju</i>

Žodis	Formos
<i>nelaminuotas, -a</i>	<i>nelaminuotas, nelaminuotą</i>
<i>įlaminuotas, -a</i>	<i>įlaminuotą, įlaminuotų</i>

* Būdvardžio / dalyvio *laminuotas, -a* formos lentelėje pateikiamos abėcėliškai, neskiriant giminių ir linksnių, tik atskiriant įvardžiuotines formas. Homoformų (pvz., *laminuotos* – moteriškosios giminės vienaskaitos kilmininko ir daugiskaitos vardininko, *laminuotą* – moteriškosios ir vyriškosios giminės vienaskaitos galininkų, *laminuotų* – moteriškosios ir vyriškosios giminės daugiskaitos kilmininkų, *laminuotųjų* – įvardžiuotinių moteriškosios ir vyriškosios giminės daugiskaitos kilmininkų ir kt.) statistika atskirai neskaičiuota, ji nebūtų tiksli, nes iš kai kurių DLKT konkordansų neišeina tiksliai nustatyti, kokia forma žodis vartojamas. *Laminuoti* homoformas (bendrąjį ir vyriškosios giminės būdvardžio / dalyvio daugiskaitos vardininką) galima nustatyti tiksliai, tad jų statistiniai duomenys reikiamai įtraukti į atitinkamų žodžių – veiksmažodžio ir būdvardžio / dalyvio – statistiką. Teoriškai viena iš *laminuotų* (taip pat *įlaminuotų* ir *nelaminuotų*) homoformų yra tiesioginės nuosakos 3-iojo asmens, tačiau tokių formų DLKT nefiksuota, todėl visos fiksuotosios tiksliai priširtos atitinkamiems būdvardžiams / dalyviams.

4 lentelė rodo, kokiomis būtent formomis DLKT fiksuotas *laminatas* ir jo bendrašakniai žodžiai. Matyti, kad veiksmažodžio yra ir dalyvinių bei padalyvio formų, o būdvardžių – įvardžiuotinių. Formų įvairovė – vienas iš rodiklių, kad žodis yra paplitęs. Štai odontologijos termino *laminatė* ar dviejų sričių terminų *laminatorius* DLKT fiksuota tik po vieną formą¹⁴, priešdėlinių būdvardžių / dalyvių *nelaminuotas, -a* ir *įlaminuotas, -a* – po dvi. O tie žodžiai, kurių pavartojimo atvejų fiksuota daugiausia, būtent: būdvardis / dalyvis *laminuotas, -a*, daiktavardžiai *laminatas* ir *laminavimas*, veiksmažodis *laminuoti* (žr. 3 lentelę), pasižymi ir didesne formų įvairove. Kaip tik juos, be kitų atrankos kriterijų remiantis ir šiais dviem vartosenos rodikliais, nutarta įtraukti į BLKŽ.

Kai kurie senesni, praeito amžiaus vartosenos pavyzdžiai rodo pastangas galbūt dar nelabai įprastus ar siauriau vartojamus *lamin-* šaknies terminus paaiškinti, pvz., *Kol kas neišspręstas automobilių pasų pakeitimo klausimas, nes šie dokumentai yra laminuoti (aptraukti laminatais) ir jų pakeitimas vienam žmogui, pasak J. Razmos, kainuotų apie 12 Lt* (Lietuvos aidas, 1996), ar jų neįprastumą parodyti kabutėmis, pvz., <...> *kabinų apiforminimas (kon-*

¹⁴ Plačiai taikomas estetinis plombavimas *lamine* ir veneringų pagalba (Sveikata, 1995); *No-rintys galės greitai pasigaminti vizitines korteles ir reklaminius bukletus, yra laminatorius, dokumentų įrišimo aparatas* (Ūkininko patarėjas, 2002) ir *Šiomet planuojame pradėti naują projektą – įsirengsime laminatorių, kuris gamins laminuotąsias čerpes* (Verslo žinios, 2008) (DLKT, žiūrėta 2022 m. liepos mėn.).

figūracija): šiuolaikinis dizainas, naudojamos šviesios spalvos, sienos padengtos polivinilchlorido plėvele, „**laminatu**“ arba gaminamos iš nerūdijančio plieno (Statyba ir architektūra, 1995). Viename vartosenos pavyzdyje – *Vis dažniau geležtės gaminamos ne tik iš nerūdijančio (stainless, inox), bet ir sluoksniuotojo plieno (laminated steel)* (Kauno diena, 1999) – matyti, kad *laminated* kalbant apie plieną verčiamas į lietuvių kalbą kaip *sluoksniuotasis*, plg. 2022 m. lapkričio 4 d. *Google* paieškos sistema rado 1 663 (nesikartojančių – 115) termino *laminuotas plienas* vienos formos, vienaskaitos vardininko, pavartojimo atvejų.

Vartosenos internete tyrimas parodė, kad aptariamieji žodžiai pastaruosiu metu vartojami gausiai ir plačiai, jų pavartojimo atvejų puslapiuose lietuvių kalba *Google* paieškos sistema rado dešimtis ir šimtus tūkstančių (vardažodžių ieškota visos paradigmos¹⁵, veiksmazodžio – kuo įvairesnių ir dažniau pasitaikančių formų). Antai 2022 m. lapkričio 6 d. daugiausia rasta veiksmo pavadinimo *laminavimas* pavartojimo atvejų (841 tūkst.), didelė šaltinių dalis, gal net daugiau nei trečdalis, buvo ne ilgesni rišlaus pobūdžio tekstai, o įvairių paslaugų reklamos ir skelbimai, kuriuose šis žodis vartojamas vienaskaitos vardininko forma. Kiek mažiau, bet irgi gausiai rasta žodžio *laminatas* pavartojimo atvejų (681 tūkst.), absoliuti dauguma kontekstų susiję su grindų danga. Dažnumu nedaug atsiliko būdvardis (arba dalyvis) *laminuotas*, *-a* (575 tūkst.). Įdomu, kad jo moteriškosios giminės formos vartoseną dvigubai dažnesnė, galimas daiktas, dėl tos pačios *laminuotos grindų dangos* populiarumo ir šiuo žodžių junginiu įvardijamo objekto reklamų, skelbimų gausos. Be grindų, laminuoti gali būti stalviršiai, stiklas, porolonas, popieriniai maišeliai, pažymėjimai, žemėlapiai, medžiagos ir kita, semantinis šio žodžio junglumas platus. Dar įvairesnis *laminuoti* (beveik 14 tūkst. pavartojimo atvejų¹⁶) semantinis junglumas, rasta tekstų apie tokį ne tik grindų, bet ir apie baldų, popieriaus (daugiausia dokumentų), stiklo, plastiko, grūdinto grafito, audinių ir neaustinių medžiagų, dantų, blakstienų, plaukų ir kitko apdirbimą. Terminu *laminatė* paieškos sistema *Google* rado apie 120 tūkst. pavartojimo atvejų (plg. 2022 m. birže-

¹⁵ Pvz.: „laminuotas“ OR „laminuoto“ OR „laminuotui“ OR „laminuotą“ OR „laminuotu“ OR „laminuote“ OR „laminuotai“ OR „laminuotų“ OR „laminuotais“ OR „laminuotus“ OR „laminuotams“ OR „laminuotuose“ OR „laminuota“ OR „laminuotos“ OR „laminuotai“ OR „laminuotoje“ OR „laminuotoms“ OR „laminuotomis“ OR „laminuotose“.

¹⁶ Tiesa, iš visų galimų veiksmazodžio formų ieškota tik tų, kurios, tikėtina, labiausiai vartojamos: *laminuoja*, *laminavo*, *laminuodavo*, *laminuojant*, *laminuokite* ir pan.

lio mėn. rasta daugiau – 160 tūkst.), daugiausia odontologijos paslaugų skelbimuose ir reklamose, šis žodis daugiausia vartojamas daugiskaitos forma. Dar paieškota priešdėlinių veiksmažodžių ir kitų teoriškai labiausiai tikėtinų vedinių, pvz., *laminuotojas*, *-a*, *įlaminuoti*, *perlaminuoti* ir pan., jų vartoseną kol kas reta, nuo kelių dešimčių (*perlaminuoti* – 56) iki kelių tūkstančių (*įlaminuoti* – 2 510) pavartojimo atvejų.

3. LAMINATO SEMANTIKA IR FILIACIJA

Siekiant tinkamai, t. y. išsamiai, pakankamai ir suprantamai, paaiškinti žodžio reikšmę žodyne, tiriami jo paradigminiai ir sintagminiai santykiai, jų pagrindu nustatomi semantiniai reikšmės komponentai (Jakaitienė 2005: 83). Nustačius, kad naujažodis (ar šiaip į žodyną dar neįtrauktas žodis) yra daugiareikšmis, formuojant semantinę jo struktūrą svarbu tinkamai surikiuoti leksemas, pastebėti reikšmių atspalvius ir išskirti poreikšmius, tiksliai (pakankamai aiškiai, bet neperkraunant informacija) apibrėžti ir iliustruoti nedviprasmiškais vartosenos pavyzdžiais. Praktiškai semantinė žodžio struktūra „dėliojama“ atvirkščia tvarka – pirmiausia surenkama, peržvelgiama ir suklasifikuojama pakankamai vartosenos pavyzdžių, remiantis šia klasifikacija nustatomi leksemų (reikšmių ir poreikšmių) tarpusavio ryšiai, tuomet formuluojamos jų apibrėžtys. Neretai pasitaiko tokios vartosenos, tokių sakinių ir platesnių tekstų, kurie vienodai gerai tiktų iliustruoti ne vieną daugiareikšmio žodžio leksemą. Tuomet, jei įmanoma, koreguojamos, konkretinamos tų leksemų apibrėžtys arba tikslinama semantinė žodžio struktūra, stengiantis išskirti reikšmių atspalvius¹⁷. Iliustracinių vartosenos pa-

¹⁷ Esama ir kitokių požiūrių į poreikšmius bei jų filiaciją. Pvz., Aleksandro Olchovskajos nuomone, bet kokia žodžio semantinė atmaina laikytina nepriklausomu leksiniu semantiniu vienetu (t. y. atskira reikšme), nors ir pasižyminčiu skirtinga branda, funkcinė veikla ir turinio aktualumu. Plg.: „Разумеется, возникновение данных понятий в теории лексикографии и их востребованность в области практического лексикографирования имеют рациональную и достаточно существенную каузацию – дело в том, что семантические единицы, составляющие содержание многозначного слова, неравноценны по своим статусным характеристикам, и, соответственно, среди понятий, необходимых лексикографу, должны быть и такие, с помощью которых он мог бы отразить в словарной статье разные статусы данных семантических единиц <...>. Однако <...> подзначения / оттенки значений <...> ничем не отличаются от полноценных лексических значений – ни на основании предметно-вещественного содержания, ибо так называемые оттенки значения соответствуют собственному фрагменту действительности, о чем свидетельствует наличие в словарных статьях толкования каждой филиации, ни на основании

vyzdžių, tinkančių kelioms leksemoms iliustruoti, atsisakoma, pateikiami tik tokie, kurie leidžia aiškiai atskirti reikšmes ar poreikšmius, t. y. tiksliai atitinka vienos kurios leksemos apibrėžtį.

Laminato ir jo giminių žodžių filiacijos atveju reikia atsižvelgti į šiuos dalykus: 1) minėtas kelias šių žodžių vartojimo sritis; 2) *laminatu* gali būti vadinama tiek žaliava, tiek produktas (laminavimo rezultatas)¹⁸; 3) esminė sema yra ‘sluoksniai’. Dėl pastarosios primintina, kad *laminatas* kildinamas iš anglų kalbos žodžio *lamine* ‘sluoksniuota medžiaga; valcuotas metalas’ (ALKŽ), kuris savo ruožtu remiasi lotynų kalbos žodžiu *lamine* ‘plokštelė, juostelė’ (LTE 1980: 344, plg. AATŽ).

4. MORFOLOGINIŲ DUOMENŲ KLAUSIMAI

Pateikiant morfologinius aptariamųjų žodžių duomenis, iškilo keli klausimai: kokia kalbos dalis turi būti pažymėta žodžio *laminuotas*, *-a* straipsnyje – būdvardis ar dalyvis (1) ir kurios giminės bei kurio skaičiaus daiktavardžiu (*laminatas*, *laminatai*, *laminatė*, *laminatės*) norminiame žodyne turi būti pateikiamas odontologijos terminas, kuriuo įvardijama tam tikra dantų plokštelė (2).

(1) *Laminuotas*, *-a* pagal kilmę yra neveikiamasis būtojo kartinio laiko dalyvis, t. y. veiksmažodžio forma, padaryta su kaitybos priesaga *-tas*, *-a*. Iš pirmo žvilgsnio jis primena būdvardžius su priesaga *-(i)uotas*, *-a*, plg.: *privilegiuotas*, *~a* ‘kuris turi privilegijų’: *~a klasė*, *partija* ar *rezervuotas*, *~a* 1. ‘paliktas atsargai’: *~a vieta*. 2. ‘santūrus’: *R. požiūris* (DLKŽ₈). Kai tokie būdvar-

синтагматических и парадигматических характеристик, поскольку они имеют спектр закрепленных общественной практикой контекстов употребления и вступают в собственные антонимические и синонимические отношения <...>, ни на основании грамматических особенностей <...>. Это обстоятельство вынуждает рассматривать любые семантические модификации слова как его самостоятельные ЛСВ, хотя и разной зрелости, функциональной активности и содержательной актуальности“ (Olchovskaja 2011: 78–79; plačiau apie daugiareikšmiškumą leksikografijoje žr. Olchovskaja 2013 ir ten nurodytą lit.). Aloyzo Gudavičiaus teigimu, „[K]adangi pati reikšmė neturi griežtų ribų, tai ir daugiareikšmių žodžių pateikimas žodynuose nėra nuoseklus. Dėl reikšmės ribų neapibrėžtumo dažni atvejai, kai aiškinamuosiuose žodynuose skiriasi tų pačių ar analogiško turinio žodžių traktavimas – pateikiamas nevienodas reikšmių skaičius. Dar dažniau skirtingai pateikiama ekvivalentiškų skirtingų kalbų žodžių semantinė struktūra“ (Gudavičius 2013: 71).

¹⁸ Plg. *lamine* n. 1. ‘a laminated product, such as plywood’; 2. ‘a thin sheet of material, or the material itself, such as plastic, used to laminate something’ (AHDEL); ‘a product made by laminating’ (MWD).

džiai turi giminiškų daiktavardžių, su kuriais galėtų būti susiję ir tiesioginės semantinės motyvacijos ryšiais (ir kurie gali būti naudojami jų reikšmių apibrėžtyse), jų darybą, žiūrint vien formos, būtų galima interpretuoti dvejopai. Minėtus būdvardžius būtų galima laikyti priesagos *-(i)uotas*, *-a* vediniais, kurių pamatiniai žodžiai yra daiktavardžiai *privilegija* ir *rezervas*. Sudėtingiau būtų paaiškinti jų semantinę motyvą ir darybos reikšmę (nors šie daiktavardžiai ir yra ar gali būti naudojami formuluojant būdvardžių *privilegiuotas*, *-a*, *rezervuotas*, *-a* reikšmių apibrėžtis). Žinia, kiekvienas darinys priklauso kokiam nors darybos tipui (kategorijai), taigi turi atitikti tipišką darinių sudarymo modelį (Jakaitienė 1988: 88). Vadinasi, jis turi tą pačią darybos reikšmę kaip ir kiti to tipo (kategorijos) dariniai. Daiktavardiniai priesagos *-(i)uotas*, *-a* būdvardžiai, priklausantys vidinės ypatybės būdvardžių darybos kategorijai, žymi ypatybės gausumą, pvz., *speiguota* ‘su dideliais speigais’ *žiema* (DLKG 2006: 199; plg. LKG 1965: 563)¹⁹. Žodžio *privilegiuotas*, *-a* darybos reikšmėje, jei laikytume jį padarytu iš daiktavardžio, nėra turimos ypatybės gausumo semos, galima būti privilegiuotam turint ir vieną privilegiją. Taip pat ir *rezervuotas*, *-a* yra tiesiog ‘turintis rezervo, rezervą’, nebūtinai to rezervo turi būti daug. Taigi, pagal darybos semantiką *privilegiuotas*, *-a* ir *rezervuotas*, *-a* greičiausiai yra ne priesagos *-(i)uotas*, *-a* būdvardžiai, o neveikiamieji būtojo laiko dalyviai, t. y. veiksmazodžių *privilegiuoti* ‘(su)teikti išimtinių teisių, lengvatų’, *rezervuoti* ‘palikti atsargai’ formos. Taip pat ir aptariamasis žodis *laminuotas*, *-a*, kurio darybos dvejopai interpretuoti negalima jau vien dėl to, kad nėra daiktavardžio, kuris galėtų eiti jo pamatiniu žodžiu (daiktavardis *laminatas* turi morfemą *-at-*, kurios neturi *laminuotas*, *-a*). Taigi, jis negali būti laikomas priešdėliniu būdvardžiu nei formos, nei reikšmės atžvilgiu. Tokių akivaizdžiai veiksmazodinės kilmės žodžių DLKŽ₈ fiksuota nemažai: *koncentruotas*, *~a* 1. ‘sutelktas’: *K. smūgis*. 2. ‘sutirštintas’: *K. tirpalas*. 3. ‘sodrintas’: *~a rūda*. 4. ‘turintis daug maistingų medžiagų’: *K. pašaras*; *neraliuotas*, *~a šnek*. ‘nemokantis tinkamai elgtis’: *Jos tokios ~os*²⁰; *pamatuotas*, *~a* ‘pagrįstas’: *~a išvada*; *pavėluotas*, *~a* ‘ne laiku atliktas, vėlai pasirodęs’: *P. dar-*

¹⁹ Plg. būdvardinius būdvardžius, kurie žymi šiek tiek sustiprintą pamatiniu žodžiu žymimą daikto ypatybę. Šie paprastai daromi iš spalvas reiškiančių būdvardžių ir savo reikšmėmis mažai skiriasi nuo pamatinių žodžių, pvz., *rainuotas* ‘rainas’ *sijonas* (ten pat).

²⁰ Plg. pateikimą LKŽe, iš kurio geriau matyti reikšmės perkėlimas (nors dvi reikšmės formaliai ir nėra išskirtos): **neraliuotas**, **-a** adj. (1) ‘nemokantis tinkamai elgtis’: *Galvijai neraliuotas* (visai nemokytas, nepratęs; jam nėra dar nė piemens raliavę) J.Jabl. *Tos mergos tokios daba neraliuotos* Šln.

bas. *P. veikalo pasirodymas; rafinuotas*, ~a 1. ‘valytas’: *R. cukrus*. 2. *prk. ‘įmantrus; rinktinis; išlavintas’*: *R. skonis*. ~os *manieros; stilizuotas*, ~a ‘padarytas, taikant stilizaciją’; *važiuotas*, ~a ‘vykstantis važiuokle’: *Pilnas kelias ~ų ir pėsčių* ir kt.

Kitas dalykas, kad šios veiksmožadinės formos yra subūdvardėjusios ir būtent taip – kaip būdvardžiai – nuo seno pateikiamos DLKŽ. „Būdvardžiams kalbos dalis nežymima, nes ją rodo dvi duodamos galūnės“ (DLKŽ₈ XII). BLKŽ antraštinių žodžių kalbos dalys žymimos nuosekliai, todėl iš šio žodyno į popierinio DLKŽ₈ papildymų priedą (elektroninio – korpusą) patekęs naujažodis *karamelizuotas*, -a kalbos dalies pažymą turi: **karamelizuotas**, ~a *bdv*. (1) ‘padengtas kaitinto cukraus glaistu’²¹.

Analizuojant žodžio *laminuotas*, -a vartosenos pavyzdžius matyti, kad aiškiai atsiskiria būdvardinė (a) ir veiksmožadinė (b) vartoseną, pastarąją būdingas išlaikytas sintaksinis valdymas (*kuo?*):

- a) *virtuvėje – jokių sintetinių stalviršių ir laminuotų plokščių; plačiai naudojamos ir „Tetra Top“ pakuotės, pagamintos iš laminuoto popieriaus ir plastiko; statybinės medžiagos: laminuotas dvisluoksnis stiklas su savaime nusivalančia plėvele; žymių žmonių laminuoti plakatai; laminuoti klaviatūros lipdukai; 6 populiarūs klaidingi požiūriai į skydinius ir laminuotus fanerinius namus; specialus Classen paklotas vinilinėms ir laminuotoms grindims; TriFlunex yra beveik baltos spalvos milteliai supakuoti laminuotuose paketėliuose, sudėtuose į kartono dėžutes; trys plyšių atsiradimo priežastys klijuotuose laminuotuose medienos namuose; grąžtas aklų skylių gręžimui medienoje ir laminuotose medžiagose;*
- b) *plastiku laminuota kortelė; minėtasis Aukščiausiosios Tarybos deputato pažymėjimas yra 75x110 mm dydžio kortelė, laminuota plėvele; veltinis ir audiniai su veltinio pamušalu, apvilkti, padengti arba laminuoti guma, oda arba kita medžiaga, dažniausiai naudojami karšimo juostoms; plokštės iš abiejų pusių laminuotos stiklo veltiniu; išorinio pastato kiauto dvisluoksnis stiklas laminuotas pusiau veidrodine plėvele; langai pagaminti iš medžio imitacijos plėvele laminuotų profilių; popierius laminuotas apsauginiu, matiniu arba blizgiu laminatu; tekstilės audeklai, įmirkyti, apvilkti, padengti arba laminuoti plastikais; parduodame tašelius laminuotus ažuolo lukštu arba apdailinius skydus su jais; medžiaga, panaši KT, bet laminuota armuota aliuminio folija, t. y. garui nelaidžiu sluoksniu ir kt.*

²¹ <https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas/karamelizuotas?paieska=karamelizuotas&i=dc0747fa-982a-48b5-8bd7-b067a5a68ae0> (žiūrėta 2022 m. rugsėjo 22 d.).

Tuo pagrindu BLKŽ skiriama dalyvinė *laminuoti* forma, kuri pateikiama šio veiksmažodžio straipsnyje, iliustraciniuose vartosenos pavyzdžiuose, ir subūdvardėjęs dalyvis *laminuotas*, *-a*, pateikiamas atskiru straipsniu (žr. 2 pav.).

(2) DLKŽ₈ matyti, kad iš pradžių medicinos srities terminas, pavadinantis estetinės odontologijos priemonę – tam tikrą ploną, ant danties priekinio paviršiaus tvirtinamą keramikos plokštelę, buvo teikiamas vyriškosios giminės forma – *laminatas*. Tačiau šiuokart patyrinėjus vartoseną paaiškėjo, kad ši forma praktiškai nevartojama²², beveik visuose estetinės odontologijos kontekstuose vartojama *laminatė*, paprastai daugiskaita (nes daugiausia pasitaiko kalbant apskritai apie tokį gydymo būdą, visumą, o ne vieno konkretaus danties laminavimą) – *laminatės*. Tai vienintelis naujažodis *lamin-* šaknies žodžių lizde, todėl jį pateikia tik ND ir DLKŽ₈, seniau leistose enciklopedijose ir žodynuose šį sąvoka dar nebuvo aiškinama²³. Tad BLKŽ, skirtingai nuo DLKŽ₈, nutarta teikti moteriškosios giminės daiktavardį *laminatė*. Lema yra vienaskaitos formos, nes šis daiktavardis nėra daugiskaitinis, laminate gali būti dengiamas ir vienas dantis (žr. 2 pav.).

5. KITI LAMIN- ŠAKNIES ŽODŽIAI

Remiantis jau parengtais žodyniniais straipsniais, bus kuriami kitų šaknies *lamin-* žodžių ir su jais sudarytų junginių straipsniai. Kol kas į BLKŽ dar neįtraukta daugiau šio darybos lizdo žodžių, daugiausia padarytų su priešdėliais ar priesagomis, pvz.: *laminuotojas*, *-a*, *laminatinis*, *-ė*, *įlaminuoti*, *išlaminuoti*, *perlaminuoti*, *užlaminuoti*, *laminatorius*. Neįtraukti ir žodžių junginiai *laminuotos blakstienos (antakiai)*, *blakstienų (antakių) laminavimas* ir kt. Šių vedinių vartoseną dar nėra pakankamai dažna. (Be to, kol nebuvo sukurtas pamatinio veiksmažodžio *laminuoti* žodyninis straipsnis, nebuvo galima tinkamai pateikti ir jo priešdėlinių vedinių, nes pastarųjų semantinė struktūra ir filiacija remiasi pamatinio žodžio reikšmėmis ir jų tarpusavio ryšiais). Su blakstienų ir antakių laminavimo terminais yra atvirkščiai – žodžių junginiai *blakstienų laminavimas*, *laminuotos blakstienos* ir pan. grožio industrijos, kosmetologijos srities tekstuose vartojami pakankamai dažnai, tačiau vien

²² Plg. paieškos sistemos Google 2022 m. spalio 30 d. pateiktus rezultatus (ieškant tikslios frazės, tik vienaskaitos vardininko formos): *dantų laminatai* – 604, *dantų laminatės* – 20 200.

²³ Plg. rusų kalbos naujažodžių žodyną, apimantį XX a. paskutinio dešimtmečio naująją leksiką (NSZ), kuris pateikia tik statybinės medžiagos ir apsauginės plėvelės reikšmes turintį *ламинат* ir jo vedinį *ламинатный*, *-ая*. Odontologinė plokštelė rusiškai vadinama *ламинаты*, tačiau šis žodis į minėto laikotarpio naujažodžius fiksuojantį žodyną neįtrauktas.

šio atrankos kriterijaus negana, kad jie būtų pateikti šiame žodyne. Kol kas neaišku, kuris iš minėtų junginių – įvardijantis procesą ar rezultatą – įtrauktinas, kaip jį susieti su pamatiniu veiksmožodžiu *laminuoti*. Su juo tuos žodžių junginius, be abejo, sieja pagrindinė ‘sluoksnių, sluoksniavimo’ sema (siekiant blakstienas padaryti riestesnes, tankesnes, ilgesnes, laminuojant jos paeiliui tepamos keliomis kosmetinėmis maitinamosiomis, stiprinamosiomis ir kt. priemonėmis), tačiau kol kas BLKŽ nepateikta tokia veiksmožodžio leksema, kuria tiesiogiai būtų galima paremti šias su blakstienų, antakių gražinimu susijusias *laminuotas*, *-a* ar *laminavimas* leksemas.

Kai kurie rasti vartosenos pavyzdžiai rodo, kad laminuojama gali būti ne tik grindų danga, audiniai, popierius, dantys, blakstienos, bet ir kas kita. Pavyzdžiui, tai rodo DLKT rastas pavyzdys: <...> *vienas dujas ar garus praleisti, kitas sulaikyti ir taip užtikrinti ilgiausią produkto išsilaikymo trukmę. Tai pasiekama polimerinės medžiagos **laminuojant**, t. y. *darant daugiassluoksnės medžiagos (plėveles, butelius, indelius), taip pat medžiagas padengiant purškimo ar kitais būdais* (Mokslas ir gyvenimas, 1996; pabraukta cituojant – aut. past.). Tokių atvejų semantikos ir vartojimo normos tyrimas taip pat būtų atliekamas tik sukaupus pakankamai vartosenos pavyzdžių ir įsitikinus, kad vartoseną nėra reta, atsitiktinė ir, be abejo, ji yra norminė.*

APIBENDRINIMAS

Susipažinus su *lamin-* šaknies žodžių pateikimu lietuviškuose ir užsienio kalbų leksikografijos šaltiniuose (žodynuose ir bendrosiose enciklopedijose, taip pat duomenų bazėse), išnagrinėjus dabartinę jų vartoseną, daugiausia interneto šaltiniuose, išsprendus kilusius semantikos ir morfologijos duomenų pateikimo klausimus, sukurti šie žodžių *laminatas*, *laminuoti*, *laminavimas* ir *laminuotas*, *-a* žodyniniai straipsniai (2 pav.).

laminātas dkt. (2)

1. sluoksninė lakštinė medžiaga iš sintetinėmis dervomis įmirkyto ir išdžiovinto popieriaus, medienos plaušų, stiklo pluošto ar audinio: *Laminatù dengtà mēdžio drožlių plōkštē. Laminātas tiñka medienos mēdžiagų ar gaminių paviršiams apdailinti. Laminātas prisiklijuoja prie paviršiaus polimerizuojantis dervoms. Didelio slėgio laminatù dažniausiai laminuojami stálviršiai ir jų kraštai [briaunos].* | laminuojant (1 r.) padaryta sluoksniuota būsto ar baldų apdailos plokštinė medžiaga, naudojama paviršiams dengti: *Laminato atsparumo klāsės.*

Laminātų asortimeŋtas. Klóti laminātą. Grindis deŋgti [išklóti] laminatù. Laminātas dabaŗ yrà populiariáusia grindų dangà, paprastai sudaryta iš keturių slúoksnių – apatinio, pagrindinio, dekoratyvinio, apsauginio. Laminato plóksčių stôris gáli soyruóti nuô šešių iki dvýlikos milimetrų. Kaip sujungti laminātą ir plytelės? Laminātas puikiai tiŋka betóninių láiptų ápdailai.

2. iš tokios sluoksniuotos medžiagos (laminato 1 r.) padarytas, tokia medžiaga dengtas daiktas (stalviršis, grindys, laiptai ar kt.): *Laminato priežiūra nėra sudėtinga. Añt plastikinių kėdžių ratukų reikia pritvirtinti paminkštinimus – laminatui apsaugoti nuô subráizymo. Laikýdamiesi priežiūros rekomendácijų, laminatù džiaugsitės ilgus metus. Butè visuosè kambariuosè laminātas, tik virtuvėje ir voniojè keráminės plytelės (apie grindis). Laminatè atsirádo plyšių.*

3. sluoksninis tekstilės gaminyš iš suklijuoto ar patvariai polimerine plėvele sujungto audinio, mežginio arba neaustinės medžiagos sluoksnių: *Striukės su trijų slúoksnių laminatù [pagamintos iš trislúoksnio laminato] pasižymi patvarumù, yrà skirtos nepalankioms óro ir aplinkos slygoms. Vidurinis šiò audinio slúoksnis – laminātas, kuris yrà atsparus vándeniui ir laidus órui.*

4. plona skaidri plėvelė, skirta apsaugos ar estetiniais sumetimais dengti atvaizdams dokumentuose, kt. popieriniuose gaminiuose: *Skaidrùs lipnùs laminātas. Spausdinti añt laminato. Atspausdintus fotoplakatus pageidaujant laminuojame blizgių arba mätiniu laminatù. Asmeñs tapatýbės kortelės paviršių deŋgia reljefinis laminātas. Daugumà pasè ėsančių skaitmeninių atvaizdų būna apsaugoti laminatù. Gyvūno augintinio pasè pùslapiai, kuriuosè pateiktà mikroschèmoje ėsanti informácija, būs padengti laminatù. Pò laminato slúoksniu ėsantis vandeñs ženklas yrà óptiškai iškraipomas ir mēs pòpieriuje mātome tik tamsiàs arba šviesiàs dèmės.*

laminātė dkt. (2)

neišimama plona keramikos plokštelė, tvirtinama ant danties priekinio paviršiaus estetiniam jo trūkumams paslėpti: *Laikinà [nuolatìnè] laminātė. Porceliāno laminatè padengtas dantis. Laminātėmis restauruoti [atnaũjinti] dañtys. Kiekvienà laminātė gaminama individualiai, atsižvelgiant į numatytą spalvą, formą, reljefą ir blizgumą. Kokiaĩs átvėjais tikslinga naudóti dantų laminatès? Laminātėmis padengti dañtys niekuò nesiskiria nuô jūsų natūralių dantų, tàd ir jų priežiūra yrà tokia pati.*

laminuoti, laminuoja, laminavo vksm. (ką, kuo)

1. daryti klijais, dideliu slėgiu, karščiu ar kitaip plokštumomis sujungiant vienos ar daugiau medžiagų sluoksnius: *Laminuojama suklijuojant mēdžiagas teřminių būdù, klijais. Dvisluóksnis stiklas laminuotas pusiáu veidrodinè plėvelè. | ppr. medienos medžiagas ar gaminius ápdailinti laminatais (1 r.): Laminuokite duris šià specialią plėvelè.*

2. daryti leidžiant tekstilės sluoksnių paketą tarp karštų velenų, sujungiant ar suklijuojant juos polimerine plėvele: *Laminuojant gėrinamos mėsos šiluminės savybės. Mėsos neperslampama, standi, nėra laminuota. Visi kombinezono užtrauktukai yra laminuoti, todėl nepralaidūs vandeniui.*

3. padengti poliesterio ar pan. plėvele, siekiant apsaugoti nuo pažeidimų, drėgmės, pagerinti (ppr. atvaizdo popieriuje) savybes: *Kai kuriuos dokumentus laminuoti draudžiama. Laminuojamas dokumentas aptraukiamas permatoma arba spalvota drėgmei atsparia plėvele ir taip apsaugomas nuo netikėto sugadinimo. Laminuojant šaltuoju būdu, spaudinys nepraranda pradinio minkštumo ir elastingumo. Laminuojame iki šimto šešiasdešimties centimetrų pločio, neriboto ilgio spaudinius.*

laminavimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → laminuoti 1: *Mėsos drožlių plėvelės laminavimas. Šis sluoksniu gaminys yra laminavimo proceso produktas.*

2. → laminuoti 2: *Laminavimo mašina. Polimerinės plėvelės yra vienos iš dažniausiai naudojamų tekstilės laminavimo priemonių. Laminavimas – būdas pagerinti mėsos šiluminės savybės, gauti neperslampamas, standias mėsas.*

3. → laminuoti 3: *Karštasis [šaltasis] laminavimas. Popieriaus laminavimo plėvelė [vokėlis]. Procesas, kai popierinis dokumentas iš abiejų pusių arba vienos pusės apklijuojamas lipnia plėvele, vadinamas laminavimu.*

laminuotas, laminuota bdv. (1)

1. padarytas laminuojant (1 r.): *Laminuota grindų danga. Laminuota mėsos drožlių plėvelė – vienos pusių baldinių paviršių. Tarp stiklų (stiklo sluoksnių) esanti plėvelė nelidžia dūžtančiam stiklui subyrėti į šukės.*

2. padarytas iš laminato (1 r.), dengtas laminatu: *Laminuoti laiptai [baldai]. Laminuotos grindys. Kaip prižiūrėti [valyti] laminuotus stalviršius?*

3. padarytas laminuojant (2 r.), padengtas specialia plėvele ar pan.: *Laminuoti audiniai. Vienkartinis laminuotas neperslampamas kombinezonas pagamintas iš polipropileno, dengtas polietilenu. Slidinėjimo kėlių kišenės turi laminuotus, vandens nepralaidžiančius užtrauktukus. Šios striukės išorinė mėsos yra laminuota – prieš jį priklijuota vandeniui nelaidi, kvėpuojanti membrana. | padarytas naudojant laminatą (3 r.): *Laminuota striukė. Tokie laminuoti kėlinės puikiai tinka medžioklei.**

4. apsaugant padengtas lipnia plona skaidria plėvele: *Daugelį laminuotų dokumentų nepralaidūs vandeniui, atsparūs įplėšimams. Svečiams buvo įteikti laminuoti vieno lito banknotai.* • plg. laminatas 3.

2 PAV. Lamin- šaknies žodžių straipsniai Bendrinės lietuvių kalbos žodyne

BLKŽ, kaip minėta, nuolat pildomas ir koreguojamas vertinant vartosenos pokyčius, tad ateityje šie leksikografiniai straipsniai gali keistis. Tikėtina, kad jie gali būti tikslinami ir pateikus žodyne priešdėlinių veiksmažodžių, išvestų iš *laminuoti*, taip pat kitų darinių, padarytų iš jau pateiktųjų *lamin-* šaknies žodžių, straipsnius.

ŠALTINIAI

- AATŽ – *Aiškinamasis aprangos terminų žodynas: daugiau kaip 6000 terminų lietuvių, anglų, vokiečių, prancūzų ir rusų kalbomis*, aut.: S. A. Ratautas, E. Strazdienė, A. Gulbinienė, Kaunas: Technologija, 2014.
- AHDEL – *The American Heritage Dictionary of the English Language*. Prieiga internete: <https://www.ahdictionary.com/word/search.html?q> (žiūrėta 2022 m. birželio mėn.).
- ALKŽ – *Anglų–lietuvių kalbų žodynas*. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/anglu-lietuviu-kalbu-zodynas/> (žiūrėta 2022 liepos mėn.).
- ATTŽ – *Aiškinamasis tekstilės terminų žodynas: su vokiečių, anglų, prancūzų ir rusų kalbų atitikmenimis*, aut.: R. Čiukas, J. Katunskis, A. Kaulakienė ir kt., Kaunas: Technologija, 2001.
- BLKŽ – *Bendrinės lietuvių kalbos žodynas* (rengiamas), vyr. red. D. Liutkevičienė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/bendrinės-lietuviu-kalbos-zodynas> (žiūrėta 2022 m. liepos mėn.).
- CCALD – *Collins COBUILD Advanced Learner's Dictionary*. Prieiga internete: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english> (žiūrėta 2022 m. birželio mėn.).
- CED – *Collins English Dictionary*. Prieiga internete: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english> (žiūrėta 2022 m. birželio mėn.).
- ChTAŽ – *Chemijos terminų aiškinamasis žodynas*, aut.: K. Daukšas, J. Barkauskas, V. Daukšas ir kt., 2-asis patais. ir papild. leid., Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003.
- DLKT – *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas*. Prieiga internete: <http://tekstynas.vdu.lt/tekstynas> (žiūrėta 2022 m. birželio–rugpjūčio mėn.).
- DLKŽ₈ – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, vyr. red. S. Keinys, 8-as patais. ir papild. leid., Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2021.
- DLKŽ_{8e} – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, vyr. red. S. Keinys, 8-as patais. ir papild. leid., Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2021 (elektroninis variantas). Prieiga internete: <https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas> (žiūrėta 2022 m. birželio mėn.).
- LEV – *Lielā enciklopēdiskā vārdnīca*, Rīga: Jumava, 2003. Prieiga internete: <https://tezaurs.lv/> (žiūrėta 2022 m. birželio mėn.).

- LKŽ VII – *Lietuvių kalbos žodynas 7 (L–mėlti)*, ats. red. J. Kruopas, Vilnius: Mintis, 1966.
- LKŽ_e – *Lietuvių kalbos žodynas*, t. 1–20, 1941–2002 (elektroninis variantas), vyr. red. G. Naktinienė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 (atnaujinta versija 2018). Prieiga internete: <https://ekalba.lt/lietuviu-kalbos-zodynas> (žiūrėta 2022 m. liepos mėn.).
- LKŽ PpK – *Lietuvių kalbos žodyno* Papildymų kartoteka. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/lkz-papildymu-kartoteka> (žiūrėta 2022 m. birželio mėn.).
- LPE – *Latvijas padomju enciklopēdija* 1–10(2), Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1981–1988.
- LTE VI – *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija 6 (kombinacija–Lietuvos)*, Vilnius: Mokslas, 1980.
- LST EN 12481:2004 – LST EN 12481:2004 *Lipniosios juostos. Terminija*.
- LST EN 415-1:2004+A1:2009 – LST EN 415-1:2004+A1:2009 *Pakavimo mašinų sauga. 1 dalis. Pakavimo mašinų ir susijusios įrangos terminija ir klasifikacija* (negalioja).
- LST ISO 5127:2008 – LST ISO 5127:2008 *Informacija ir dokumentavimas. Aiškinamasis žodynas* (tapatus ISO 5127:2001).
- MD – *Macmillan Dictionary*. Prieiga internete: <https://www.macmillandictionary.com> (žiūrėta 2022 m. birželio mėn.).
- MTŽ – *Aiškinamasis medienos terminų žodynas: 3020 terminų lietuvių k., anglų k., vokiečių k., prancūzų k., rusų k.*, ats. redaktorius B. Papreckis, 3-ioji patais. ir papild. laida, Kaunas: Technologija, 2014.
- MWD – *Merriam-Webster.com Dictionary*. Prieiga internete: <https://www.merriam-webster.com> (žiūrėta 2022 m. birželio mėn.).
- ND – *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas* [tęstinis internetinis žinynas nuo 2011 m.], aut. R. Miliūnaitė, A. Aleksaitė, sud. R. Miliūnaitė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/naujazodziai> (žiūrėta 2022 m. birželio mėn.).
- NSIS – *Novyj slovar' inostrannykh slov: 25 000 slov i slovosocetaniy*, avt.: E. Zacharenko, L. Komarova, I. Nečaeva, Moskva: Azbukovnik, 2003.
- NSZ II – *Novyje slova i značeniya: slovar'-spravočnik po materialam pressy i literatury 90-ch godov XX veka 2 (Klient-bank – Parketnyj)*, pod. red. T. Bucevoj, E. Levašova, Sank-Peterburg: Dmitrij Bulanin, 2014.
- OALD – *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Prieiga internete: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english> (žiūrėta 2022 m. birželio mėn.).
- OED – *Online Etymology Dictionary*. Prieiga internete: <https://www.etymonline.com> (žiūrėta 2022 m. birželio mėn.).
- PLSV – *Preses lasītāja svešvārdu vārdnīca*, sast. I. Rozenvalde, Rīga: Nordik, 2004.

- SV – *Svešvārdū vārdnīca – vairāk nekā 16000 citvalodu cilmes vārdu un terminoloģisku vārdkopu*, aut. J. Baldunčiks, Rīga: Jumava, 1999; 3. izdevums, Rīga: Jumava, 2007.
- TB – *Lietuvos Respublikos terminų bankas*. Prieiga internete: <http://terminai.vlkk.lt> (žiūrėta 2022 m. birželio mėn.).
- TLE II – *Tarybų Lietuvos enciklopedija 2 (grūdas–Marvelės)*, Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1986.
- TŽŽ 1985 – *Tarptautinių žodžių žodynas*, ats. red. V. Kvietkauskas, Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija.
- TŽŽ 2000 – *Tarptautinių žodžių žodynas 2 (L–Ž)*, aut. V. Vaitkevičiūtė, Vilnius: Žodynas.
- TŽŽ 2001 – *Tarptautinių žodžių žodynas*, ats. red. A. Kinderys, Vilnius: Alma littera.
- TŽŽ 2013 – *Tarptautinių žodžių žodynas*, red. A. Kaulakienė ir kt., Vilnius: Alma littera.
- VLE VII – *Visuotinė lietuvių enciklopedija 7 (kremacija–Lenzo)*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007.
- VLEe – *Visuotinė lietuvių enciklopedija* (elektroninis variantas), Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2001–2020. Prieiga internete: <https://www.vle.lt> (žiūrėta 2022 m. liepos mėn.).
- WNWD – *Webster's New World Dictionary*, 3rd College Edition, Cleveland, New York: Webster's New World, 1988.

LITERATŪRA

- DLKG – *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*, red. V. Ambrazas, 4-as patais. leid., Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006.
- Gudavičius Aloyzas 2013: Žodžio semantinė struktūra nominacijos požiūriu. – *Filologija* 18, 70–85.
- Jakaitienė Evalda 2005: *Leksikografija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Jakaitienė Evalda 1988: *Lėksinė semantika*, Vilnius: Mokslo.
- LKG I – *Lietuvių kalbos gramatika 1: Fonetika ir morfologija*, vyr. red. K. Ulvydas, Vilnius: Mintis, 1965.
- Murmulaitytė Daiva 2016: Naujažodžių duomenyno leksika pakeliui į *Bendrinės lietuvių kalbos žodyną*. – *Acta Linguistica Lithuanica* 75, 46–66.
- Murmulaitytė Daiva 2022: Konferencijos, renginiai [IV leksikografų dirbtuvių apžvalga]. – *Gimtoji kalba* 7, 26–29.
- Olchovskaja Aleksandra 2011: Leksičeskaja mnogoznačnosť v aspekte slovarnoj leksikologii. – *Lingua mobilis* 1 (27), 74–91. Prieiga internete:

<https://cyberleninka.ru/article/n/leksicheskaya-mnogoznachnost-v-aspekto-slovarnoy-leksikologii/viewer> (žiūrėta 2022 m. spalio 27 d.).

Olchovskaja Aleksandra 2013: *Leksičeskaja mnogoznačnosť v obščelingvističeskom i leksikografičeskom rassmotrenii*. Dissertacija na soiskanie učenoj stepeni kandidata filologičeskich nauk (na pravach rukopisi), Moskva. Prieiga internete: <https://www.dissercat.com/content/leksicheskaya-mnogoznachnost-v-obshchelingvisticheskom-i-leksikograficheskom-rassmotrenii/read> (žiūrėta 2022 m. spalio 27 d.).

Gauta 2022 11 07

Priimta 2022 12 27

DAIVA MURMULAITYTĖ

LAMINATAS AND ITS COGNATES IN THE *DICTIONARY OF THE STANDARD LITHUANIAN LANGUAGE*

S u m m a r y

The *Dictionary of the Standard Lithuanian Language* (DSL) is a normative source of the current lexis, which is continuously updated and corrected according to changes in usage and norms. It includes neologisms that have become naturalized in the language, as well as words that have appeared in the past but have not yet been recorded in other dictionaries. This is the case with *laminatas* 'laminate' (n.) and its cognates, which existed as terms in texts in several fields (wood processing, textiles) already at the end of the last century. They have been recorded in some lexicographic sources of the Lithuanian language (dictionaries of international words, encyclopaedias, the *Catalog of New Additions of the Dictionary of the Lithuanian Language*) but not in the general dictionaries. *Laminatas* and *laminuoti* 'to laminate' appeared only in the 8th edition of the *Dictionary of the Modern Lithuanian Language* (2021), in a special appendix of new words compiled after selecting several hundred dictionary entries from the still-to-be-written DSL. As the semantics of the question words evolved, the number of fields of use increased (e. g. aesthetic dentistry), and it became necessary to revise the dictionary entries that had been written for a long time in the DSL. In addition to *laminatas* and *laminuoti*, it is planned to add the widely used *laminavimas* 'lamination', *laminuotas*, *-a* 'laminated' (adj.), and *laminatė* 'dental laminate'. The most important and biggest work was to get their semantic structures right, to identify their meanings and subsenses, and their interrelationships. The basic semantic component of meanings 'sheet, layer' was established. The specificity of the semantics of the group of question words is that *laminatas* can refer to both raw materials and finished products, especially in texts in the woodworking field.

Besides complex filiation, some of the words under study raised questions of morphological features, such as the part of speech (adjective or participle) of *laminuotas*, *-a*, and the gender and number form of the lemma of the term of dentistry (*laminatas*, *laminatai*, *laminatė* or *laminatės*).

After reviewing the representation of *lamin-* root words in Lithuanian and foreign lexicographic sources (dictionaries and encyclopaedias, databases), examining the usage in Internet sources and the *Corpus of the Contemporary Lithuanian Language*, and discussing the aforementioned issues of their morphology, the article presents five dictionary entries – *laminatas*, *laminuoti*, *laminavimas*, *laminuotas*, *-a*, and *laminatė* – reflecting the current usage of these words. These are the most recent entries in the DSL, but in the future, as new cognates (e. g. *laminuotojas*, *-a*, *laminatinis*, *-ė*, *įlaminuoti*, *išlaminuoti*, *perlaminuoti*, *užlaminuoti*, *laminatorius*, etc.) and word combinations with them (e. g. *blakstienų (antakių) laminavimas* ‘eyelash/brow lamination’) are added to the dictionary, the current dictionary entries may be supplemented and (or) corrected.

KEYWORDS: dictionary, lexeme, semantic structure, dictionary entry, filiation, subsense.

DAIVA MURMULAITYTĖ
Lietuvių kalbos institutas
Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
daiva.murmulaityte@lki.lt

DAIVA MURMULAITYTĖ
LAMINATAS IR JO GIMINIŠKI ŽODŽIAI
BENDRINĖS LIETUVIŲ KALBOS ŽODYNE

S a n t r a u k a

Bendrinės lietuvių kalbos žodynas (BLKŽ) – nuolat pildomas ir pagal vartosenos bei normos pokyčius koreguojamas norminamasis dabartinės leksikos šaltinis. Jame pateikiami ir kalboje įsitvirtinantys naujažodžiai bei seniau atsiradę, bet kituose žodynuose dar nefiksuoti žodžiai. Taip atsitiko su žodžiu *laminatas* ir jo bendrašakniais žodžiais, kurie kaip terminai buvo vartojami kelių sričių (medienos apdirbimo, tekstilės) tekstuose jau praeito amžiaus pabaigoje ir buvo fiksuoti kai kuriuose lietuvių kalbos leksikografiniuose šaltiniuose (tarptautinių žodžių žodynuose, enciklopedijose, Lietuvių kalbos žodyno Papildymų kartotekoje), tačiau ne bendruosiuose žodynuose. *Laminatas* ir *laminuoti* atsirado tik 8-ajame *Dabartinės lietuvių*

kalbos žodyno leidime (2021 m.), specialiaame naujažodžių priede, sudarytame atrinkus kelis šimtus žodyninių straipsnių iš dar rašomo BLKŽ. Ilgainiui plėtėsi aptariamųjų žodžių semantika, daugėjo vartojimo sričių (pvz., odontologija), tad senokai rašytus BLKŽ žodyninius straipsnius iškilo reikalas koreguoti. Be jau teiktų *laminatas* ir *laminuoti*, numatyta įtraukti taip pat plačiai vartojamus *laminavimas*, *laminuotas*, *-a* ir *laminatė*. Svarbiausias ir didžiausias darbas buvo tinkamai suformuoti jų semantines struktūras, tiksliai nustatyti reikšmes ir poreikšmius bei jų tarpusavio ryšius. Nustatyta pagrindinė ‘sluoksnių’ sema. Nagrinėtos žodžių grupės semantikos ypatumas yra tai, kad *laminatas* gali reikšti ir žaliavą, ir gatavą produktą, ypač medienos apdirbimo srities tekstuose.

Be sudėtingos filiacijos, kai kurie iš tiriamųjų žodžių kėlė ir morfologinių ypatybių klausimų, reikėjo apsispręsti dėl žodžio *laminuotas*, *-a* kalbos dalies (būdvardis ar dalyvis) ir odontologijos termino lemos giminės ir skaičiaus formos (*laminatas*, *laminatai*, *laminatė* ar *laminatės*).

Straipsnyje apžvelgus *lamin-* šaknies žodžių pateikimą lietuviškuose ir užsienio leksikografijos ir terminografijos šaltiniuose (žodynuose, enciklopedijose, duomenų bazėse), ištyrus vartoseną interneto šaltiniuose ir *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne*, aptarus minėtus jų morfologijos klausimus, pristatyti penki dabartinę šių žodžių vartoseną atspindintys žodyniniai straipsniai – *laminatas*, *laminuoti*, *laminavimas*, *laminuotas*, *-a* ir *laminatė*. Taip šie žodžiai pastaruoju metu pateikti BLKŽ, tačiau ateityje, įtraukiant į žodyną naujų giminiškų žodžių (pvz.: *laminuotojas*, *-a*, *laminatinis*, *-ė*, *įlaminuoti*, *išlaminuoti*, *perlaminuoti*, *užlaminuoti*, *laminatorius* ir kt.) ir žodžių junginių su jais (pvz., *blakstienų (antakių) laminavimas*), dabartiniai žodyniniai straipsniai gali būti pildomi, tikslinami.

ESMINIAI ŽODŽIAI: žodynas, leksema, semantinė struktūra, žodyninis straipsnis, filiacija, poreikšmis.

DAIVA MURMULAITYTĖ

Lietuvių kalbos institutas

Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius

daiva.murmulaityte@lki.lt